

CONFESSION, AUTOFICTION AND FICTION IN CORRESPONDENCE

Sabina Fînaru, Assoc. Prof., PhD, "Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: The paper comments on Mircea Eliade's correspondence with Adriana Berger, one of his disciples during the exile, of Jewish origin. After his death, she broke up with the „man and his work” in a radical and violent manner, accusing their camouflaged fascism and antisemitism. The impressive number of letters, published for the first time in 2012, sent by her to Mircea Eliade, is relevant for the way in which she replaced a rational academic communication with a fictional confession, deforming the landmarks of reality.

Keywords: exile, correspondence, communication, confession, distortion.

Biografia lui Mircea Eliade, cunoscută parțial și de români (datorită exilului) și de străini (printre care a ajuns la maturitate), a fost învăluită într-o aură de mister, parțial datorită cunoașterii ei lacunare, din surse îndoielnice, parțial datorită fascinației exercitate de succesul academic, științific și literar al autorului.

Adriana Berger (1953-2008) s-a considerat a fi membră a noii generații de discipoli ai lui Eliade, apropiindu-se la început de operă, apoi de om și, după moartea lui, rupându-se radical și violent, printr-o campanie prelungită, timp de mai mulți ani, împotriva acestora, sub acuzația că ar camufla o concepție fascistă și antisemită. Numărul impresionant de scrisori trimise lui Mircea Eliade¹ relevă modul în care ea a înlocuit comunicarea rațională, pe teme academice, cu o confesiune ficțională, deformând reperele realității, după terminarea studiilor doctorale.

Adriana Berger a plecat din România în Israel când avea aproape 18 ani (1970), iar peste alți 10 se afla la Paris și, ca doctorandă a profesorului Pierre Brunel, specialist în literatură comparată. Atrasă de orientalism, ezoterism și literatură fantastică, și-a susținut doctoratul cu o teză despre *Le temps et l'espace dans les contes fantastiques de Mircea Eliade* la Sorbona, în 1983. În 1984 a plecat în America și, timp de 4 luni, a lucrat la organizarea bibliotecii și arhivei de scrisori a lui Mircea Eliade, în Chicago. A încercat, apoi, să se integreze în sistemul academic american, fără să găsească un post stabil. După moartea „Maestrului” (1986), timp de mai mulți ani (1987 – 1994), a devenit detractoarea lui, acuzându-l de antisemitism camuflat, iar după ce și-a susținut doctoratul în drept (1998), și-a deschis propriul birou de avocatură².

Cu Mircea Eliade a început să corespundeze în 1980, când se documenta pentru teza de doctorat; până la susținerea tezei, din corpusul de 72 de documente, Adriana Berger i-a trimis 14 scrisori. Unele evocă în detaliu demersurile ei cu oficialitățile române din Paris și

¹ Mircea Eliade, *Postlegomena la Felix Culpa: Mircea Eliade, evreii și antisemitismul (I)*, Culegere de texte de Liviu Bordaș, Ediție îngrijită de Mihaela Gligor și Liviu Bordaș, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.

² Cf. Liviu Bordaș, Nota biografică, ed. cit., p. 296 – 298. Corpusul de 72 de documente cuprinde scrisori ale Adrianei Berger către Eliade: 4 din 1980, 4 din 1981 (din care, 1 către Christinel), 4 din 1982, 6 din 1983 (din care 1 către soții Eliade), 38 de scrisori (din care, 1 către Christinel și 2 către soții Eliade), 5 extrase din jurnal și 1 Raport de activitate din 1984, 5 scrisori către soții Eliade și 2 dedicații din 1985, 1 scrisoare către soții Eliade și 1 dedicație către Christinel în 1986; 1 scrisoare a lui Mircea Eliade.

București pentru reîntoarcerea în România și obținerea vizelor speciale, pentru a citi romanele și eseurile „românești” ale lui Mircea Eliade, la „fondul special” din Biblioteca Academiei; altele se referă la întâlnirea, acolo, a surorii lui Christinel (Didica Cotescu) și, ulterior, a familiei sale, cât și a unor eliadiști, precum Sergiu Al-George, Ion Lotreanu și Mircea Handoca; ele vorbesc, de asemenea, despre entuziasmul, dragostea și dăruirea (p. 309) cu care se dedică cercetării sale. Adriana Berger îi prezintă lui Eliade subiectul tezei („teoria literară a fantasticului, văzut prin prisma elementelor psihologice și mitico-religioase” – p. 299), perspectiva de interpretare și metoda hermeneutică, prin care vrea să demonstreze „religiozitatea și mitologia camuflată” în proza fantastică, pornind de la teoriile lui Eliade, din istoria religiilor (p. 307), îi comunică intenția de a preda teza la finele anului 1982, cât și proiectul „grandios” de a organiza o „asociație internațională a discipolilor lui Eliade” (p. 310).

În efortul de a deveni pupila lui preferată („Stimate Domnule Eliade, (când va veni timpul și dacă îmi veți permite, vă voi spune *Maestre*”) – p. 309), ea face mici servicii (transmiterea unor mesaje de la familia rămasă în țară), își exprimă recunoștința pentru „generozitatea, bunăvoința, căldura, răbdarea și ospitalitatea cu care m-ați primit, pentru prețiosul timp pe care mi l-ați acordat și pentru care nu vă pot dărui nimic. Căci ce poate dărui furnica elefantului?” (p. 308), se comportă prevenitor și cu zel, redactându-și scrisorile la mașina de scris și cerându-i lui Mircea Eliade să nu-i răspundă la ele, pentru a nu-i obosi ochii și mâinile bolnave, în sfârșit, afirmă că Eliade este marele ei model intelectual, al cărui mesaj vrea să și-l asume, pentru a-l transmite lumii întregi. Acest lucru prevestește dorința ei de putere și control asupra interlocutorului, care trebuia să o asculte cu bunăvoință și să-i accepte ideile și inițiativele.

Într-o scrisoare, ea compara propria-i situație, de admiratoare în formare, cu aceea în care s-a aflat Mircea Eliade când l-a cunoscut pe Giovanni Papini. Fără a fi o adolescentă, ci o femeie lucidă, cu personalitatea formată, ea a sperat că finalizarea doctoratului o va elibera de o imensă muncă și tensiune psihică (ca pe „doctorul” din *Isabel și apele diavolului*) și îi va aduce beneficii imediate în cariera profesională și în integrarea sau ascensiunea socială. Există o pauză de 3 luni în corespondența Adrianei Berger cu Mircea Eliade (noiembrie 1982 – martie 1983), iar prima scrisoare din 1983 evocă motivele pentru care nu a finalizat teza mai devreme. Febrilitatea care a cuprins-o către sfârșitul anului 1982 i-a suscitat imaginația exaltată, temperamentul coleric și personalitatea narcisistă: „(Trebuie să mă obișnuiesc cu ideea că tot ce fac este exagerat și că măsura mea este lipsa de măsură, din păcate.), îi scrie ea lui „Cher Maître” (p. 313), „(Probabil că lipsa mea de diplomație și reacțiile violente se datoresc și faptului că în astrologia chineză sunt dragon.)”, comentează tot ea în aceeași scrisoare (p. 316), în care relatează „câteva din poveștile implicate în redactarea acestei teze.” (p. 313).

Adriana Berger relatează că dactilografierea tezei (a cărei contravaloare era plătită pe trei sferturi de statul francez către o societate de „escroci”, „hoți și bandiți”, agrementată de universitate) a fost „catastrofală”, că nu i s-au acceptat corecturile și nu i s-a returnat manuscrisul decât după lungi și multe intervenții; că, în tentativa de a-și rezolva problema redactării, a trimis prin poștă fișele către o altă dactilografă, dar poșta a pierdut plicul (p. 314).

Nu se specifică ce fel de medicamente a luat apoi, timp de 2 luni, dar „poveștile” ei emană înclinația spre confabulație, grandomanie și obsesia persecuției:

„În următoarele două luni am făcut o cură de medicamente (pentru a restabili echilibrul în organism), iar la prânz mâneam zilnic la restaurant (mi-ar fi prins foarte bine șampania și caviarul), bineînțeles totul (medicamente și restaurant) cu bani împrumutați. În ianuarie teza era gata, mai trebuia doar să o finalizez. Era cam pe la 20 ianuarie. **De** ziua mea am dat o petrecere în salonul rezidenței (care poate fi reținut), căci îmi sărbătoresc ziua doar o dată la zece ani. Și s-a băut (la alegere, cei ce vor schimbare șampanie Veuve Clicquot rosé, pentru că dumneavoastră ați spus că schimbă destinul, dar nu ați precizat dacă în bine sau rău). A fost la petrecere și **domnul** Poghirc și cu Lizi și au băut și ei șampanie rosé. Venisem cu o pălărie neagră de a mea în care pusesem bilețele, căci nu era șampanie rosé pentru toată lumea și credeam că toți invitații se vor bate pentru schimbarea destinului. Dar surpriză: nu a fost nevoie de tras la sorți. Doar cinci persoane au băut pentru schimbarea destinului. Poate și datorită acestei șampanii, după ziua mea totul **început** să meargă foarte prost. Eram tot timpul obosită și fără putere și nu puteam pune la punct ceea ce terminasem. Lucrul acesta mă chinuia foarte tare. Dacă aș fi fost în formă, în trei zile totul ar fi fost gata. Trebuia doar să dactilografiez ceea ce scrisesem și nu puteam. Nimeni nu ar fi înțeles scrisul ca să mă ajute. Totul se poate rezuma la versurile lui François Villon care a **spus** «Je meurs de soif auprès de la fontaine». Erau spirite rele care vroiau să mă distrugă, fizic și psihic. Chinul acesta a durat mai bine de două săptămâni. Teza era «gata» și eu nu mă puteam atinge de ea. Mă rugam la Dumnezeu să mă dezlege, să mă elibereze, căci nu sunt demnă și nu mai conta nici venirea la Chicago, nici teza, nu mai știu exact ce se întâmpla pe atunci. În ultima noapte a acestei neînțelese perioade petrecute în labirint am avut un vis. M-am sculat la 5 dimineața și l-am scris, după care m-am simțit din nou în plină formă. Dar minune, în loc să încep să dactilografiez ceea ce scrisesem, m-am apucat să scriu ceva nou, să o iau de la început, și să rescriu partea patra a tezei pentru a doua oară, dar altfel. În acea dimineață a nins și parcul pe care-l văd de la masa de scris era acoperit cu zăpadă, ca într-un basm de demult. Căinii alergau iar stăpânii lor îi strigau de departe, totul părea într-o Rusie cum am văzut doar în imaginație. Și așa am scris până seară, pe nerăsuflăte. Atâta entuziasm și fericire era de neexplicat. Un soare fabulos parcă îmi conducea mâna și poate aș mai fi continuat să scriu și azi, dacă domnul Poghirc (care îmi telefona mereu) și o prietenă (care venea vadă dacă nu sunt bolnavă) nu m-ar fi trezit. Căci nu mă mai interesa teza de doctorat. Mă interesa cartea pe care-o scriam și implicațiile ei. M-am oprit din scris ca să depun o teză de doctorat, care în același timp mi-a distrus viziunea despre ea însăși. Visam o teză grandioasă, ceva enciclopedic; și o analiză detaliată, cca 150 pag. dactilografiate, am scos din teză. Consider că ceea ce am scris eu este mult mai interesant decât ceea ce s-a scris despre opera dumneavoastră până acum, dar este foarte mediocru față de viziunea pe care o aveam (pe care o am) despre această teză. Când v-am telefonat, tocmai mă oprisem din scris («terminasem») și predasem totul dactilografei. A mai durat însă o săptămână până am depus teza, căci erau multe greșeli de corectat. Și acum mai văd greșeli și îmi este foarte penibil (a scris de exemplu Keene cu doi de «n» și cu un «e» și de-abia acum am observat).” (314 – 315.)

Adriana Berger considera că teza ei era cea mai valoroasă contribuție de până atunci asupra operei lui Mircea Eliade. Este inutil să cităm *in extenso* „părerile” ei defăimătoare despre „mandarinatul sistemului academic francez, vechi și perimat”, profesorii de la Sorbona și conducătorul ei de doctorat, „dl.” Brunel (ghilimelele îi aparțin – p. 319), căruia îi va mulțumi însă public, cu ipocrizie, supunându-se uzanțelor academice.... pariziene!:

„Îndrăznesc să sper că nu v-am plictisit prea tare cu aceste povești și că îmi veți ierta ipocrizia (dar nu aveam altă ieșire) cu care îi «mulțumesc» domnului Brunel **la** începutul tezei. Am învățat și asta aici la Paris, uluitor!” (p. 317.)

Adriana Berger s-a confruntat în această perioadă cu singurătatea și lipsurile materiale, neavând resurse financiare stabile, iar perioadele în care a luat bursă nu au acoperit întreaga durată a studiilor doctorale; ea a căutat posibilitatea de a se dedica unei cariere academice, urmărind, ca soluție temporară, obținerea unei burse post-doctorale. Miza terminării cât mai grabnice a tezei era mare, căci Eliade îi propusese, în vara anului 1982, să participe la ultimul său seminar înainte de pensionare, ca bursieră a Universității din Chicago. La rugămintea ei, i-a scris o recomandare pentru Cambridge University, una din cele 130 de universități la care a aplicat și de la care a primit răspuns negativ. Tenacitatea pentru împlinirea ambițiilor intelectuale este, prin proporțiile acțiunilor sale, egală cu vanitatea, care îi suspendă legătura cu realitatea:

*„Din cele trei cereri de post-doctorat (începând din octombrie '83) răspunsurile au fost negative. De la Cambridge nu mi-a părut rău, căci aflasem ulterior că nu-i bine deloc. Ei nu încurajează, nimic nou (nu-i de mirare deci că subiectul meu nu-i interesa), trebuie să te închini superiorilor, să nu ai idei, să spui «Yes, Sir» și să porți togă. De celelalte două din Canada îmi rău, dar așa a fost să fie și o spun gândindu-mă la paradoxul Zen. Au rămas patru universități americane (pentru un post și nu post-doctorat), din cele 130 de scrisori, care mi-au trimis **applications for academic employment**, dar asta fusese în noiembrie și de atunci nu mai știu nimic.” (p. 321.)*

Adriana Berger i-a trimis lui Mircea Eliade un exemplar al tezei înainte de susținere, iar acesta, deși bolnav la acea dată, i-a citit-o și i-a comunicat cu onestitate opinia, încurajând-o, însă, înainte de susținere; cât privește scrisorile – o sfătuiește să povestească „lucrurile «esențiale»” (p. 323):

*„Dragă Adriana, Iartă-mă, te rog, dacă îți răspund cu întârziere, mulțumindu-ți pentru teza pe care la ora asta - sper! - ai «apărat-o» cu succes. **Toată** iarna am suferit - de gripă, de depresiunea provocată de tratamentul cu aur, de «alergie» (sinusul), de cataracta care se agravează etc. În plus, ultimele șase săptămâni mi-au fost confiscate de corectura vol[umului] **III** din **Histoire** și de seminarul cu **Paul Ricoeur** (abia ieri am terminat de citit ultimul «term-paper»). **Datorită** artritei reumatoide scriu cu mare greutate, prost și indescifrabil (și nu pot dicta). **Am** citit, încet, încet, dar cu atenție, teza. **Unele** capitole m-au interesat mult, pentru că aduceau perspective noi și vrednice de a fi elaborate. **Altele** mi s-au părut cam superficiale; aveam impresia că le scriai în grabă, ca să închei mai repede lucrarea. **Despre** toate acestea vom sta de vorbă la **Paris**. **Mă** opresc deocamdată la câteva din contribuțiile pozitive (și, până acum, ignorate de critică): solidaritatea «personajelor» (mai precis, omologarea lor) și a temelor (istoric) religioase-literare; valorificarea mitului ca instrument de analiză literară; importanța literaturii fantastice în cultura post-modernă; și, mai ales, «corespondența» între scrierile mele «obiective» și literatura mea. Ai insistat prea mult, poate, asupra unor probleme de ist[oria] religioasă și lit[eratură] (trubadurii, parlar cruz etc.). Păcat, de asemenea, că nu te-ai ocupat mai mult de **Noaptea de Sânziene**, care ilustrează demersul d-tale. Ai citat prea mult din texte secundare etc. Dar, încă o dată, vom discuta teza la Paris (unde vom fi, probabil, pe la sfârșitul lui mai). Trebuie s-o recitesc (cum nu voi lua cu mine ex[em]pla[rul] de aici, îmi poți împrumuta altul? Mult noroc și te îmbrățișăm cu prietenie.” (p. 318 – 319.)*

O dată în plus, este relevant răspunsul Adrianei Berger la observațiile lui Mircea Eliade, pentru refuzul caracteristic de a primi critici, oricât de justificate și de fundamentate, chiar și din partea „marelui model” și „Maestru”: „Bineînțeles, aveți dreptate; unele capitole sunt superficiale pentru că m-am grăbit să termin, cum de altfel v-am și scris. Domnul Poghiric se consideră vinovat (dar bineînțeles nu-i dânsul vinovat) pentru că **tot** insista să pun capăt

scrisului. Cât despre faptul că nu vorbesc îndeajuns despre *Noaptea de sânziene*, în timp ce citez din texte pe care le considerați secundare, este făcut special. Am ținut să fac cunoscute niște texte pe care le consider importante și care nu sunt cunoscute aici (de altfel este de necrezut, dar după cum știți nu s-a scris până acum aici o teză de nici un fel despre dumneavoastră și cu mari greutateți au acceptat francezii să se scrie o teză despre un *scriitor* în viață, fără ca abia după ce nu mai este să-i recunoască adevărata valoare), sperând totodată că toate aceste texte vor fi traduse și publicate. Dacă s-au hotărât deja (fără a-i aștepta moartea) și au publicat operele complete ale lui Marguerite Yourcenar în Editions de la Pleiade, a venit timpul să o facă și cu Mircea Eliade! În plus, despre *Noaptea de sânziene* s-a mai scris și acolo este evident că îmi pot ilustra teza, iar eu am dorit să o pot ilustra cu acele texte care sunt mai puțin evidente.” (p. 319.)

Supraestimându-și propria persoană, ea manifestă indiferență sau dispreț față de propria responsabilitate morală și valorile celorlalți, dacă nu-i servesc interesele de moment; astfel, refuză un discurs la Paul Barbăneagră (aranjat pentru ea de Cicerone Poghirc) pentru că... avea bilet la teatru! (cf. p. 322). În orice caz, după susținerea doctoratului se consideră o învingătoare a unui complot generalizat împotriva ei, chiar dacă, datorită întârzierii, a pierdut ocazia de a participa la seminarul lui Mircea Eliade: „Este însă un lucru de care mă bucur foarte tare, și anume de faptul că am reușit să termin teza în ciuda piedicilor care mi-au stat în cale, și chiar să merg la București în secret, fără voia lor (căci neacceptând să-mi plătească drumul, eu nu aveam voie să părăsesc teritoriul Franței atât timp cât aveam o bursă de stat); chiar mai mult de atât: când, după 32 de luni, mi-au suprimat bursa (nu le convenea probabil că am schimbat subiectul, printre altele), am făcut rost singură de altă bursă și tot am terminat de scris, această teză, pe care ar fi vrut ei s-o distrugă. Și de acest lucru nu pot decât să mă bucur, în ciuda multor defecte și imperfecțiuni pe care le-ați putut constata.” (p. 322.)

Etapa „americană” a început în vara anului 1983, cu ajutorul unui prieten israelian care îi plăti biletul de avion și la care a locuit; acesta, „în ciuda tuturor sentimentelor de prietenie” s-ar fi comportat cu „o cruzime refulată care se dezlănțuie” și o „torturează” (p. 326, 327); situația în care se afla era cu adevărat dificilă deoarece nu avea drept de muncă și, implicit, resurse pentru a se întreține. În „țara tuturor posibilităților”, după instalarea în California se confruntă cu aceleași refuzuri și deziluzii; a trimis 50 de scrisori pentru o bursă postdoctorală către universitățile de acolo și a luat legătura, la sfatul lui Mircea Eliade și „din partea lui”, cu Maria Manoliu Manea și Matei Călinescu, amândoi criticați pentru neputința lor de a o ajuta. (p. 324, 327). În momentul în care era dispusă la „orice” pentru dobândirea dreptului de muncă și a cetățeniei americane, inclusiv o căsătorie aranjată, Eliade a recomandat-o lui Linscott Mac Ricketts și lui Seymour Cain, care a găzduit-o câteva zile în propria casă, în așteptarea unui posibil interviu. În mod paradoxal, cele mai multe scrisori datează din anul 1984, când Adriana Berger s-a aflat, mai mult decât oricând, în proximitatea familiei Eliade, în America.

Înainte de a ajunge la Chicago pentru a lucra ca asistent de cercetare personal al lui Mircea Eliade, pentru organizarea bibliotecii și catalogarea arhivei de corespondență, între 10 ianuarie și 10 aprilie 1984, discrepanța dintre nesiguranța vieții și aspirațiile sale ambițioase îi provoacă o depresie (p. 327)³; de aici înainte (chiar și la Chicago), în perioadele de tensiune

³ S-a tratat cu medicamente trimise de o doctoariță din Franța.

psihică, va încadra fragmente din scrisori cu creioane colorate, scriind la marginea chenarului cuvântul „periculos”, sau va folosi cerneală roșie, ori va sublinia fraze întregi⁴.

Adriana Berger s-a angajat cu entuziasm în activitatea de organizare și catalogare a celor 5000 de scrisori, nu fără „ciocniri” cu angajații Departamentului de Colecții Speciale al Bibliotecii Universității din Chicago (datorate metodologiei utilizate în lucrul cu manuscrisele⁵), ori dispariția unei scrisori (p. 353): „Maestre drag, Știți, este pur și simplu *nedrept*. Injust. Și mă întreb de ce tac. *De ce nu strig adevărul în gura mare*. Să fii călcat în picioare, *umilit*, scuiptat în față și să taci. De ce? Din lașitate? De frică? (De frică de scandal, de ce-o să zică lumea... etc.) Sau pentru că ești mic și fără putere și atunci dai înapoi, în timp ce *ei* sunt protejați de tot? 1) A telefonat azi *Byron Miller* să ceară cărțile împrumutate. (*Și eu tac în loc să-l reclam la biserică, să nu mai fie «minister» și să le predice altora, luând în plus bani de la Meadville.*) 2) A telefonat *Daniel Meyer* să vă comunice că *doar luni* se vor aduce scrisorile și manuscrisele. (*Și eu tac în loc să fac plângere oficială scrisă contra lui.*) I-am suportat pe amândoi la telefon azi și continui să tac. De ce? Pentru a spus Christinel în legătură cu *Byron Miller* și dumneavoastră în legătură cu *Daniel Meyer*. *Este totuși atât de nedrept. Iertați-mă că îndrăznesc să vă spun toate aceste lucruri care-mi stau pe inimă*. Nu le înțeleg tâlcul. Am telefonat de câteva ori la *Rosenthal* până l-am găsit și i-am spus că îmi trebuie materialul. Mi-a răspuns că în *1/2 de ceas va fi aici*. Și așa a fost. Noroc că am controlat. *Manuscrisele nu erau acolo*. (Evident!) Băiatul a spus că *Meyer* a dat ordin să nu fie aduse (vrea să vă duceți dumneavoastră acolo). L-am rugat să le aducă imediat că îmi trebuie. Acum îl aștept. M-am agitat toată dimineața degeaba numai pentru că acest *Meyer* este acolo. Am fost aici la 10. Abia la 12 s-a adus o parte din material, după ce m-am agitat să-l obțin. S-a adus în fine totul și eu m-am dus la masă. Să fiți sănătos, Maestre.” (p. 331.)

La terminarea muncii, ea a redactat *Raport (Mircea Eliade's Papers)*, asupra importanței donatorului arhivei, *Mircea Eliade*, și a principiilor de organizare a corespondenței, urmate de câteva concluzii:

„Many of these correspondents thank him for what they feel they have received from him — wisdom, knowledge, joy, hope - , others thank him for what he has done for them (*a* good advise, moral or even *financial* support, letters of recommendations and gifts of his books). Those letters (and his answers to them) show *Mircea Eliade's* concern for friends colleagues, students and Romanian émigrés. They show his generosity, his love, not only for books but also *for life and people*; for, cigars, art, and Japanese puppets. *Mircea Eliade* answers almost every letter (due to his illness he dictates sometimes his letters), while preparing lectures and seminars, advising doctoral dissertations, reading papers and writing his books. His answers - sometimes reflections on his work — full of wisdom *and erudition*, kindness and sense of humor, humbleness and humanity, reveal many sides of *Eliade's* personality: *a* great humanist for whom, culture, life *and* people, past, present and future, are but *a* single unity. I wish to express my deep thanks to Master *Mircea Eliade* for his gracious help in completing the first phase of this project: *a* special collection of *his* papers (letters and manuscripts) which will be preserved at *Regenstein Library* (Department of Special Collections) for generations to come.” (p. 359.)

⁴ Vezi notele de la p. 325, 327, 339 și textele de la p. 331, 338, 339, 340, 346, 347, 354, 355, 362 etc.)

⁵ Cf. *Liviu Bordaș*, nota de subsol, ed. cit., p. 331.

După organizarea bibliotecii din „universul fabulos” al biroului lui Mircea Eliade (p. 345), după transformarea „haosului” din arhivă în „cosmos” (p. 357) și organizarea „eternității” (p. 329), ea și-a încheiat angajamentul cu Eliade; apoi, după un „interludiu” parizian, a revenit la Chicago în octombrie, cu „proiecte grandioase” (organizarea de expoziții cu manuscrise și scrisori, scrierea unei biografii, organizarea unor conferințe pentru Eliade în Israel) și, din ianuarie 1985, a început să lucreze, cu sprijinul și recomandarea „Maestrului”, ca redactor pentru University of Chicago Press (unde a început editarea cărților lui I. P. Culianu și M. L. Ricketts⁶), iar după câteva luni a lucrat o perioadă la Universitatea din Madison și, în 1986, la Beth Israel Center, unde a predat ebraica; în același timp, a încercat să-și publice teza de doctorat, tradusă de ea în limba engleză, fără a izbuti vreodată.

Eliade i-a dat șansa de a lucra în arhiva lui, de a intra în contact cu lumea academică americană, importantă pentru cariera ei, mai ales că nu avea nici o perspectivă de angajare în acel moment. El a plătit-o pentru munca depusă temporar și i-a scris o recomandare pentru aceasta. De la primele scrisori trimise din America, a manifestat compasiune față de situația nesigură în care se afla, iar la sosirea în Chicago Christinel i-a închiriat o cameră la cumnata lui Saul Bellow; într-o pagină de jurnal, scrisă de ziua ei, când a primit în dar o carte cu dedicație de la „Maestru”, Adriana Berger mărturisea sentimentul împlinirii: „Și apoi Cadoul, cartea cu dedicația. Pentru prima dată am citit de față cu dânsii o dedicație scrisă de Maestru. De obicei așteptam să rămân singură ca să-mi trăiesc emoția și intensitatea citind dedicația (dedicațiile). Pentru prima oară de ziua mea nu m-am simțit singură, deprimată și cu sentimentul că timpul trece și n-am realizat nimic.” (p. 330.)

Pe parcursul celor 2 ani și jumătate (ianuarie 1984 - aprilie 1986), Eliade a invitat-o, ocazional sau de sărbători, la masă, oferindu-i chiar o mini-vacanță de 5 zile (alături de el și de Christinel, când locuia la Madison - p. 394), i-a împrumutat bani (p. 374), a sfătuit-o; a atenționat-o discret asupra caracterului irațional pe care îl implică deprinderea ei de a se raporta la realitate prin „colecționarea de coincidențe” (p. 343), a insistat să renunțe la reclamațiile împotriva celor de la arhivă (p. 331), sau a șefului de departament din Madison (pe care l-a dat, totuși, în judecată), a îndemnat-o să-și tempereze criticile nedrepte și resentimentare la adresa „cercului” de exilați români din Paris, deturnând discuția spre alte teme (p. 337), și, în alt context, să nu fie „agresivă cu mediocrii”; a învățat-o să structureze un eventual curs de mitologie (pe care spera să-l primească la Universitatea Wisconsin) și, văzându-i dispersia intelectuală, a sfătuit-o să scrie despre ceea ce știe ea mai bine (p. 379) în sfârșit, a încurajat-o să muncească cu modestie: „Maestre, ați scris odată, cândva, în tinerețe (vă amintiți, desigur) că atletul se antrenează singur și că poți trăi eroic și lucrând cu greu în cămăruța ta de sărac. La Chicago mi-ați spus o dată că vrei să mă ajutați să devin ceea ce (cine) sunt. Dar eu nu știu ceea ce sunt și cine sunt. Poate un amestec ciudat de contradicții care tinde spre armonie. Dumneavoastră cu siguranță știți mai bine. A fost un destin să vă ies în cale.” (p. 377.)

Când Adriana Berger i-a reproșat violent că recomandarea dată pentru munca ei nu este „destul de academică”, el a invitat-o la masa de Paște, iertându-i „ieșirea” (p. 370), și a rescris-o (p. 373). Scrisorile și paginile de jurnal trimise de Adriana Berger lui Mircea Eliade,

---

⁶ *Eros și magie în Renaștere. 1484*, în versiune engleză, și *Rădăcinile românești ale lui Mircea Eliade*, vezi Liviu Bordaș, nota de subsol, ed. cit., p. 383.

mai ales după „marele voiaj” (p. 328), în proximitatea lui, vădesc o strategie de seducție a unei femei la 30 de ani, care transferă scopurile pragmatice din sfera realității în planul fabulosului, vizând, deopotrivă, structura profundă a gândirii, experiențele de cunoaștere și interesele lui intelectuale; discursul utilizează un cod preluat din imaginarul mitologic și vizează prin acest „idiolect” trăirea „magică” a ficțiunii, care speră că va deveni realitate. Această magie funcționează nu empatic, ci prin proiecția propriului destin în cel al lui Eliade: „Ce simbolic este nedatată felicitarea. În fond ce contează timpul acesta (datat) pentru dumneavoastră care trăiți de mult în eternitate. Retrăiesc de atunci (1979 - 1980), așteptările și dorul de a vă întâlni. Și acum, miracol, minune, sunt aici, aproape de dumneavoastră și-mi clasez propriile rânduri către dumneavoastră. [...] Oare eu sunt cea care a scris această simplă felicitare, cea de acum și cea în devenire, cea care se caută și cea care se regăsește în propria d-voastră tinerețe (experiențele, personalitatea, spontaneitatea, trăirile, prezența etc.) și în toate scrierile dumneavoastră de mai târziu!”

De mai multe ori, ea s-a manifestat prin vise „vizionare”, care-i alegorizau dorințele pentru a manipula destinatarul: „Deodată, am văzut câteva interpretări posibile la visul care mă obsedează de câțiva ani (pentru că nu-l înțeleg) și pe care l-am povestit ieri Maestrului și doamnei Eliade. (Povestesc visul - vezi jurnalul de la Paris, 1981) O interpretare posibilă, deși destul de vagă. Prietenii lor, dar la sfârșit, rămân doar eu ca să-i conduc acasă. De fapt, pregătindu-le întoarcerea la Paris, într-un fel îi conduc «acasă». Rămân singură, iar grupul de prieteni se spulberă. Întotdeauna am fost singură (poate că prea diferită de ceilalți, cărora nu le place ceea ce-i diferit) și în special m-am distanțat de grupul de români de la Paris (prieteni lor din vis?), grup de care am vorbit ieri seară. Cu dâșii însă rămân împreună. Ne legăm. Ne-am legat, îi conduc «acasă». Și de ce tocmai eu am fost aleasă? Pentru că evident este vorba de o casă mitologică, iar acești oameni care au colindat lumea și care de fapt nu au casă și tocmai de aceea fiind peste tot la ei acasă nu pot fi conduși spre acel loc mitologic - lăcaș al sufletului și al spiritului - decât de cineva care asemeni lor, odinioară, rătăcește din cameră în cameră, din țară-n țară. Vagabondând geografic și mitic pentru a-și îndeplini destinul (*goliards et baladins*). Întotdeauna de pe stradă și grija unchiului meu de a nu umbla noaptea (grija dâșilor de a nu umbla noaptea), precum și răspunsul meu în englezește prefigurau poate, atunci în 1981, voiajul meu aici. [...] Cina cea de taină, masa... pe undeva suntem cu toții discipolii Maestrului, iar pe de altă parte mai am de parcurs un drum atât de lung până a-i fi un adevărat discipol. Și voi scrie atâtea cărți despre dâșul, atâtea cărți... Și le voi scrie nici cu o distanță obiectivă și critică, nici cu o judecată seacă și lucidă, analitică și sistematică, ci cu dragoste, cu pasiune, cu entuziasm și cu imaginație. Căci numai așa poate fi reprezentat Maestrul, pentru a fi viu și prezent celor ce nu-l cunosc. Gândindu-mă cu oarecare teroare la ceea ce mă va aștepta după aprilie parcă-mi venea să-i spun mai deunăzi Maestrului: «Maestre, vă rog spuneți-le acelor mari, acelor care dețin banii, oferind astfel ocazia dezvoltării creative, spuneți-le că dacă-mi dau un grant să scriu o *carte* despre dumneavoastră, eu pot să le scriu chiar două și le pot da și o listă de titluri ca să-și aleagă, adică să-și comande cărțile, numai să dea banii pentru a-mi înlesni creativitatea.» Dar nu am îndrăznit să-i spun, căci este de-o bunătate și de-o generozitate rară (caracteristică adevăraților umaniști) și mi-a fost frică să nu-l tulbur” (333.)

La 30 de ani, personalitatea ei părea a fi remodelată de maestru și de opera sa, evocați în stil poetic-sentimental, care viza obținerea adeziunii lui emoționale, prin referiri la teme

„vieții” și ale textelor sale: „Și totul mi-a fost descoperit de Maestru. Iar acum, exact 4 ani de atunci, sunt aici lângă dânsul, servindu-l cu dragoste, ca orice ucenic fidel. Nici în vis nu aş fi bănuît implicațiile pe care avea să le aibă acea banală scrisoare din 4 martie 1980. Și de atunci câte nu s-au mai întâmplat. Plecând de la Țigănci și pierzându-mă în acel labirint fabulos, am parcurs timpuri și spații fără hotare, l-am văzut pe Zalmoxis și i-am vizitat pe blajini, am învățat ce sunt ouăle de Paște și colindele de Crăciun, ce înseamnă *kundalini*, iar lecțiile date de Vishnu lui Naranda nu mi-au fost decât pilde folositoare, ajutându-mă să înțeleg din ce în ce mai mult marea iluzie *maya*. M-am întors în țară, am început să scriu românește (în 9 ani aproape că «uitasem» românește, scriind și vorbind doar ivrit), *am revenit la sursele inițiale pe care a trebuit să le «uit»* ca să mă pot adapta noilor condiții. Și mai mult decât atât, *tot prin Maestru am descoperit propria mea tradiție, iudaismul.*” (p. 340.)

În această ordine de idei, aprecierea și recunoștința ei față de Eliade („pentru tot și pentru faptul că sunteți și existenți” - p. 338, „pentru ceea ce sunteți și pentru că sunteți” - p. 382) s-ar fi putut concretiza, în anumite condiții, prin cercetările ei viitoare: „Dragă Maestre, ***Indirect, m-ați obligat să scriu o biografie.*** Sunt foarte multe alte aspecte operei și vieții dumneavoastră care mă interesează și despre care aş dori să scriu (dacă voi avea vreodată timp și liniște ca s-o fac). Aspecte legate de misticism, de gnoză, de ortodoxie etc. (Știți ce mă interesează.) Biografia – față de o filosofie a ideilor - mă interesează cel mai puțin. Și cu toate acestea am înțeles că sunt obligată s-o fac. Lipsey mi-a dat de gândit, dar încă nu mă hotărâsem. Abia acum am înțeles că trebuie s-o fac. (Ce credeți, să scriu și eu la Bollingen Foundation ca să-mi dea o bursă pe 3 ani?) Este pur și simplu înspăimântător. Tocmai când am crezut că s-a terminat proiectul, el de-abia începe (De fapt așa-i totdeauna, când se termină ceva, începe altceva). Toată viața dumneavoastră, toate aceste universuri paralele și legături labirintice vor rămâne îngropate mult timp fără o biografie. [...] P.S. Și nu degeaba ați așteptat 16 ani ca eu să cresc. Căci a clasa hârtii o poate face orice simplu funcționar sau arhivar *à la* Meyer. Și nu de asta ați așteptat să cresc, ci ca să vin și să ***dau viață acestor hârtii*** pe care deocamdată doar le-am aranjat pentru a crea Cosmosul.” (p. 365.)

La trei ani de la sosirea la Chicago, Adriana Berger scria „trăind intensitatea propriului [...] vis” (p. 365), „amețită de propria emoție, neliniște și tulburare” (p. 361) încă de când s-a urcat în avion. Tot ceea ce i sa întâmplat la București a fost „ritual de inițiere”, iar înainte de a ajunge la Chicago a trăit „o pierdere în labirint”, o experiență „infernală” (p. 326) lângă prietenul care a întreținut-o (ipostază amintind de Melania, personajul din *Lumina ce se stinge...*); de la plecarea din Paris, s-a îndreptat „înfipță puternic în prezent”, spre viitor, „gândindu-l nostalgic” ca pe un loc necunoscut și plin de mister” (p. 335) (asemenea... *Adolescentului miop*). Cunoașterea i-a deschis lumi nebănuite, ale căutătorilor „sfântului Graal” din toate timpurile și spațiile:

*„Ieri seară, 3 martie 1984, am găsit întâmplător, într-un teanc de scrisori aduse de Maestru, prima mea scrisoare trimisă Maestrului la Chicago. Era data 4 martie 1980. Iar astăzi este 4 martie 1984. Exact 4 ani de atunci. Nici nu am bănuît în acel moment - eu scriind o simplă scrisoare, Maestrul primind o scrisoare atât de banală ca multe altele - de cotitura pe care avea s-o ia destinul meu, încrucișându-se cu al său. O simplă scrisoare îți poate schimba destinul atât de radical, îți poate deschide **uș ile** atâtor orizonturi noi, populate de zeități celeste și chthoniene, de mistici și de gnostici, de șamani și de yogini, de sfinți și de eretici*

cathari, de cavaleri medievali și de vrăjitori și magicieni și de saltimbanci, toți în căutarea Sfântului Graal” (p. 339.)

În paginile de jurnal din 11 aprilie 1984, Adriana Berger relatează primirea pe care i-o făcuse, cu o seară înainte, familia Eliade, Christinel (nouă *Christină*) și Mircea, evocându-le ospitalitatea, delicatețea și deplina civilitate a comportamentului:

„Am atins degetul de un buton indiferent. (Evident, ar fi trebuit să vin într-o sanie și să sun din clopoței.) Dar nici nu am apucat bine să sun, când iată totul se luminează: în fața mea stătea Marele Maestru. Cu barba albă, un sfânt venit de pe alte meleaguri. I-am sărit de gât. Dânsul, plătea taxiul. Și Christinel? Nu mai înțelegeam nimic. A coborât Gay Stern, noua proprietăreasă, în grija căreia mă confiasse Christinel. Apoi a apărut un câine și, în fine, un băiat foarte înalt care mi-a urcat bagajele. Eram bucuroasă însă mă zăpăcisem de tot. Sus, într-un fotoliu de împărăteasă aștepta Christinel. I-am sărit de gât și cred că s-a speriat săraca de așa o vijelie, și mai ales de forfota aceea nemaipomenită cu câinele în frunte. Aș fi vrut parcă să le spun totul în cinci minute, toate câte mi se întâmplaseră. S-a băut vin și Christinel a închinat paharul viitorului meu. Nu știam exact pe ce lume mă aflu. Era acolo și un pian și un șemineu, și un Buddha. Afară ninge și am înțeles că trăiesc una din cele mai semnificative clipe din viața mea de până atunci. Familia Eliade era gata de plecare. Christinel, cu pălărie cu voaletă, Maestrul cu cizme, amândoi arătau colosal. Taxiul nu mai venea. Maestrul în stradă cu pipa-n gură, aștepta cu nervozitate mașina. Christinel în antreul de jos mă cicălea să mă întorc sus, ca să nu răcesc. Câinele lătra-n surdina. [...] Vroiam să-i văd în mașină. Agitația continua. În fine, taxiul se opri în fața casei și amândoi, dispărură în nea, plutind ca într-un vis. Am cinat cu niște necunoscuți, cu Gay și fiul ei, oameni cu care aveam să locuiesc. Christinel mi-a dat 500 \$ și am plătit chiria. Tot dânsa îmi adusese de mâncare pentru a doua zi. Am desfăcut bagajele, cosmicizând parcă spațiul acela străin, care în câteva ceasuri avea să devină personal, familiar, protector: «camera mea». [...] Maestrul rezervase o masă doar pentru noi doi la Quadrangle Club. Și în timp ce un chelner ne servea, am stat pentru prima oară de vorbă ca Maestrul timp de două ceasuri. (Vorbisem cu dânsul la Paris, o dată jumătate de ceas, apoi cinci minute, în 1981, apoi un ceas cu dânsul cu Christinel și cu Alexandra în 1982, și iarăși aproape un ceas cu amândoi în 1983.) Era o întâlnire (abia atunci ne întâlneam), dar și un fel de revedere, căci din prima dată când l-am întâlnit pe Maestru la Paris, atunci în ziua de 27 septembrie 1981, și deși nu am stat decât jumătate de ceas împreună, am avut sentimentul că ne cunoaștem de mult, poate de-o veșnicie. Atunci se legase ceva între noi, ceva tănuț, ca între Maestru și ucenic. Chelnerul venea și pleca. Maestrul vorbea despre Goethe, marele său model uman. [...] A pomenit apoi de Borges [...] mi-a vorbit apoi de Eco și de romanul polițist. [...] Maestrul m-a sfătuit apoi să nu mai fiu agresivă cu cei mediocri căci îmi vor purta pică și în fine m-a îmbiat să-mi mănânc mâncarea care se răcea și de care uitasem de-a binelea. Mi-am amintit atunci de scena aceea din Uniforme de general în care Maria da Maria este invitată de Maestru la cafenea, de acel maestru pe care de ani îl asculta, îl admira și îl iubea, iar acum, acum când se aflau împreună, uitase de ceaiul și de sanviciul cu șuncă ce-i fuseseră pregătite.” (p. 361, 362, 363.).

Accesul în cadrul vieții private a lui Mircea Eliade, personalitate de prim rang în lumea științifică occidentală, și efectul acestuia asupra ei sunt evocate de Adriana Berger prin metafore și simboluri ale adorației și inițierii religioase:

„Iar dacă sacrul nu s-ar camufla în profan (cum mi-ați reamintit aseară când v-am spus că vă camuflați), m-ați fi strivit de mult și aș fi murit copleșită de atâta lumină. [...] Iar acum, aici, lângă dumneavoastră, citindu-vă scrisorile, văzându-vă și auzindu-vă, trăind fizic în apropierea dumneavoastră, această depărtare mi se pare și mai insuportabilă, căci nu știu cine sunteți cu adevărat. Uneori vă jucați (creând luna), alteori vă ascundeți, suferiți de artrită cu adevărat (așa cum mi-ați apus) și vă mișcați în lumea asta fără însă a-i aparține în totalitate, ea însă aparținându-vă toată. Cred în magia și vraja primei întâlniri, întâlnire care poate fi cu oameni,

*cu locuri, cu cărți, cu flori și chiar cu pietre. Atunci ți se revelează ceva, sacrul care de obicei se ascunde în profan. Adică hierofania. Deunăzi îi spuneam lui David cum țeșești dumneavoastră destinurile, le împletiești în marea dumneavoastră pânză de păianjen, țesută cu vis și brodată cu sacru. Așa, de exemplu, ați împletit destinul meu cu cel al lui David, când, **atât** unul cât și celălalt l-au întretăiat pe al dumneavoastră și s-au legat cu el⁷. Și asta prin vraja primei întâlniri (la mine, printr-o poveste). Toți visăm și așa începe totul.” (p. 332, 347.)*

Imaginea istorică a lui Mircea Eliade este deformată de Adriana Berger, omul devine o Figură Mitică, un Sfânt, un Magician, un Vrajitor, ajutat de Zâna – Împărăteasă Christinel, profesorul devine Maestru care merită, din partea ucenicei sale, devotamentul necondiționat... sau nu?: „*Oamenii sunt mici, meschini, geloși și nu acceptă diferența. Și vă șopteam aseară, tulburată și cu lacrimi în glas (il citisem și pe Lozovan): «Maestre, cu cât unii vă ponegresc mai mult, cu atât eu vă iubesc mai mult». Sunteți i un sfânt și i trăiți i veșnic, în timp ce ei, cine va auzi de ei peste veacuri. Ei sunt istorici și trăiesc acum, dumneavoastră sunteți etern, și noitoși i discipolii vă iubim de-a pururi. [...] Maestre drag, Zi bună! Mulțumesc pentru mașina de aseară pe care poate ați adus-o miraculos pentru mine la scară (era un taxi). Dacă nu stăteți ascuns (lăsându-mi pe mine să cred că v-ați dus sus) n-ați fi zărit acea mașină albă... Vă mulțumesc” (p. 344.)*

„*Posedată de demon” (p. 405) când s-a revoltat din cauza recomandării, i-a cerut iertare lui Mircea Eliade cu un patetism exaltat și teatral: „Maestre drag, Ceea ce am realizat marțea trecută a fost o cu totul altă dimensiune a existenței și a fost un moment de grație. [...] Apoi am simțit că, de fapt, eu nu am înțeles lecțiile pe care mi le-ați dat, asemenea discipolilor lui Isus care nu pricepeau tâlcul vorbelor sale. [...] Nu am înțeles însă cum am putut să vă tulbur liniștea și eventual să zdruncin această legătură cu un sfânt. (Și David spune că sunteți un sfânt.)” (p. 370.)*

În ciuda toleranței față de gafele Adrianei Berger, Mircea și Christinel Eliade și-au exprimat, la început voalat, dezacordul față de acțiunile sau afirmațiile ei. De două ori au întrerupt, o perioadă, legăturile: Christinel a dojenit-o, indignată, pentru refuzul Adrianei de a-și întâlni mama, care încerca să o vadă; ruptă de tatăl și de familia acestuia din Paris și din America, ea a sperat, până la sfârșit, că... îi va adopta ca părinți pe soții Eliade, după ce va „reîntregi familia” părinților naturali, divorțați: „Și acum să vedeți ce idee nouă mi-a mai venit. Dacă aveam 18 ani când am ieșit din Israel (aveam 17 și jumătate), primeam și eu un apartament de la Stat și m-aș fi luptat să fie la Ierusalim, nu în mizerie. Există însă o lege care încurajează israelienii plecați să se întorcă. Dacă te reîntorci după o absență de 5 - 6 (nu știu exact câți) ani, primești toate drepturile de nou venit și casă. Cunosce pe cineva la Paris (un psiholog cu bani) care are casă în Israel, dar stă la Paris și se duce acolo doar în vacanță. «Acum» aș putea și eu primi o casă și o să încerc să fie la Ierusalim. Acolo s-ar putea duce

⁷ Tema destinului apare și în alte texte: „Maestre drag, tare drag, Această scrisoare de la Burton (și chiar cea de a doua) este nemaipomenită. Este mai mult decât o coincidență uluitoare. *Este un DESTIN*. Miercuri, la masă cu Chartier, mi-am amintit de Mosès (mâncând languste), de Lévinas, și am vorbit de el, de Rosenzweig, de nevasta lui etc. Și deodată descopăr că acel om (care mi-a spus că se pare că ar exista o literatură a lui Eliade) a vrut să vină aici în urmă cu 10 ani. Dar 10 ani mai târziu, vine aici fosta lui. elevă, fără ca unul din noi s-o fi bănuțit atunci în 1978. [...] Dumneavoastră fiind NUCLEUL care leagă și dezleagă, face și desface aceste legături ca o pânză de păianjen. [...] Era însă un destin să ajung lângă dvs.”, ed. cit., p. 349.

prietenii să stea în vacanță, așa putea organiza câte o conferință (salon) anuală etc. Și ai avea și dumneavoastră un loc (o casă) de destindere la Ierusalim, primăvara (vara e de nesuportat). Eu voi fi aici, profesoară pe meleaguri străine, dar dumneavoastră vă veți putea duce la Ierusalim și avea o casă. Poate nu mă luați în serios, dar într-un an, doi se poate aranja. Vă veți duce la conf[erințe] la St. Jean de Ierusalim, vă veți întâlni cu toată lumea de acolo, fiind în casa dumneavoastră. Așa că, pe părinții mei naturali îi voi lua la mine, iar părinților adoptivi (eu i-am adoptat pe dâșii mai degrabă) le ofer o casă.” (p. 387 – 388.)

Ipostaza pe care și-o asumă în aparență, a „jidovului rătăcitor” (p. 378), fără casă deoarece și-a părăsit țara și părinții, ideea că, dintre toți prietenii și discipolii, ea este o „aleasă”, se bifurcă în alte două ipostaze simbolice, în care se întrevede o agresivitate reprimată. Una este de cea de „salvatoare” a Maestrului și a mesajului operei lui, care a apărut la 1 mai 1984, după ce terminase lucrul la arhivă: „Maestre dragă, după multe ezitări și frământări am hotărât că trebuie să vă spun, indiferent de ce veți crede despre mine. Eram într-o cameră mare (tocmai urcasem acolo sus) - putea fi foarte camera de cursuri de lângă biroul dumneavoastră - când dumneavoastră ați intrat pe ușă și mi-ați spus: «Trebuie să pleci imediat acasă și să nu stai seara aici căci golani ăștia de jos sunt și drogați și în stare de orice». Abia ați terminat fraza și ușa s-a deschis. Am încercat s-o împing și să previn atacul dar n-am putut. Trei golani (unul era negru) au intrat în cameră, iar eu le-am stat drept în față. «Pe profesorul cu barbă îl căutam ca să-i arătăm noi», au spus ei, și aveau niște figuri înspăimântătoare. (Din cauza figurilor abia putut readormi un ceas mai târziu.) Dumneavoastră erați mai în spate, eu la mijloc între ei și dumneavoastră. Le-am căzut în genunchi și cu lacrimi în ochi i-am implorat să mă ia pe să-mi facă mie orice, dar să vă cruțe pe dumneavoastră. Nu vedeți că este un Sfânt cu barbă albă și că suferă de dureri de artrită? Le-am spus eu și i-am rugat să se răzbune pe mine și să vă lase pe dumneavoastră. Am reușit să-i înduplec și să-i înduioșez și au plecat fără să ne bată sau să ne facă vreun rău. Atunci m-am trezit terorizată de acest vis. Foarte rar îmi amintesc visurile, dar atunci când se întâmplă au un impact puternic asupra mea. [...] Dar despre ce este vorba nu știu. Doar atât că visul m-a îngrozit și am hotărât că trebuie să vă previn, poate sunteți în primejdie, Maestre iubit.” (p. 337-338)

Cealaltă, cu același substrat violent, este de „ex-Cenușăreasă” (p. 341), de ființă superioară „camuflată” într-o situație temporar derizorie, care ar avea dreptul, de pe această poziție, să-i „judece” pe ceilalți.

Familia Eliade a rupt relațiile cu ea pentru o perioadă deoarece a perseverat în denigrarea cunoșcărilor și a prietenilor din Paris și din America (o parte dintre ei, colegi la universitate cu Mircea Eliade) prin „bârfe, intrigi, calomnii” (despre care Adriana Berger spunea că sunt „vești, cancanuri, noutăți” - p. 382) la adresa lui M. L. Ricketts, D. Tracy și S. Cain, a lui M. Călinescu și St. Katz, a lui B. Friedmann și Y. Carrigan, a M. Manoliu Manea și W. Doniger, a lui D. Brent și N. Manea, a Saul Bellow Society, studenților și elevilor pe care i-a avut temporar și a mediului academic american în ansamblul său, ba chiar și a lui Maitreyi!

După decembrie 1984 și o pauză de câteva luni, va scrie către Mircea și Christinel Eliade 5 scrisori, iar după ultima, din decembrie, Eliade își va comunica supărarea și altor persoane; singura scrisoare din 1986, puțin înainte de moartea „Maestrului”, încerca să formuleze scuze; dar, paradoxal, s-a întâmplat în realitate ceea ce a visat Adriana Berger într-o noapte:

„De când am vorbit la telefon, vineri seară (decembrie 20), v-am visat în fiecare noapte. Cam același vis, cu variații. Și-n fiecare dimineață când mă sculam, la Marcia, eram prost dispusă din cauza visului. În fiecare vis Maestrul era supărat pe mine și nu vroia să mă întâlnească. Într-unul din vise, Maestrul i-a spus lui Christinel: «Spune-i lui Adriana să nu vină să ne vadă și să nu ne mai telefoneze» și «Să aștepte s-o caut eu când oi avea chef de ea». Ieri s-a împlinit o săptămână de când tot am în fiecare noapte cam acest vis.” (p. 404.)

Bibliografie :

Eliade, Mircea, *Jurnal*, I-II, Ediție îngrijită și indice de Mircea Handoca, Editura Humanitas, București, 1993.

Eliade, Mircea, *Postlegomena la Felix Culpa: Mircea Eliade, evreii și antisemitismul (I)*, Culegere de texte de Liviu Bordaș, Ediție îngrijită de Mihaela Gligor și Liviu Bordaș, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.

Bordaș, Liviu, Notă asupra ediției, în *Postlegomena la Felix Culpa: Mircea Eliade, evreii și antisemitismul (I)*, Culegere de texte de Liviu Bordaș, Ediție îngrijită de Mihaela Gligor și Liviu Bordaș, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.